04/03/2024

Ο Μητροπολίτης Σπάρτης ιερούργησε στην ιστορική Ιερά Μονή Λουκούς Αρκαδίας

/ Ιερές Μονές

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Σπάρτης κ. Ευστάθιος, στο πλαίσιο της Τοποτηρητείας του στην Ιερά Μητρόπολη Μαντινείας και Κυνουρίας, χοροστάτησε στον Όρθρο και τέλεσε τη Θεία Λειτουργία την Κυριακή του Ασώτου, 3 Μαρτίου 2024, στην ιστορική Ιερά Μονή Λουκούς, που αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα μοναστικά κέντρα της Αρκαδίας.

Στην ομιλία του προς τους ευλαβείς προσκυνητές, ο Σεβασμιώτατος ανέλυσε την ευαγγελική περικοπή της ημέρας, που αναφερόταν στην παραβολή του Ασώτου Υιού, επισημαίνοντας παράλληλα, αφενός την αξία της ειλικρινούς μετάνοιας, αφετέρου την ανάγκη για εγρήγορση και διαρκή πνευματικό αγώνα ώστε να γίνουμε μέτοχοι της Βασιλείας των Ουρανών.

Ιερά Μονή Λουκούς

Η Μονή Λουκούς αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα μοναστικά κέντρα της

Αρκαδίας, το πιο σημαντικό στην επαρχία της Κυνουρίας. Η περιοχή της μονής Λουκούς παρουσιάζει πολλά και αξιόλογα ενδιαφέροντα στοιχεία. Όπως γράφει ο Κ. Ρωμαίος, εδώ βρισκόταν «η Εύα, η μεγίστη των Θυρεατικών κωμών», σύμφωνα με τον περιηγητή Παυσανία. Εδώ επίσης ήταν το Ιερόν του Πολεμοκράτους, φημισμένο θεραπευτήριο, που περιέθαλπε όσους προσέτρεχαν σε αυτό και «τιμάς παρά των προσοίκων είχε». Ο Ηρώδης ο Αττικός, μία πολυσυζητημένη προσωπικότητα των ρωμαϊκών χρόνων, που γνώρισε μεγάλη δόξα και ευτυχία, αλλά και τις μεγαλύτερες ανθρώπινες δυστυχίες, έζησε πολλές ημέρες της ζωής του στην περιοχή αυτή, όπου διέθετε κτήματα και πολυτελή έπαυλη.

Το καθολικό της θεωρείται ότι πρέπει να έχει κτιστεί πάνω σε παλαιοχριστιανική εκκλησία του 5ου αιώνα. Τα διάφορα τμήματα αρχαιότερων κτισμάτων, αλλά και οι περιγραφές για αγάλματα ή μέλη αρχιτεκτονικά που βρέθηκαν στον χώρο της, βεβαιώνουν πως η Λουκού υπήρξε ο ιερός εκείνος τόπος, στον οποίο μπόρεσε να δημιουργηθεί η πιο ωραία σύνθεση από τον αρχαίο ελληνικό και χριστιανικό πολιτισμό.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ

Για την πιθανή ετυμολογία της ονομασίας της μονής «Λουκούς» έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις. Μερικοί, όπως ο Α. Ορλάνδος και ο Γ. Σωτηρίου – χωρίς να είναι βέβαιοι – αποδίδουν την ονομασία στο ότι θα υπήρχαν πολλοί λύκοι στην περιοχή, και αρχικά η μονή θα ονομάστηκε «Λυκού». Άλλοι υποστηρίζουν ότι κτίστηκε από τους Ρωμαίους (Βυζαντινούς) αυτοκράτορες και επειδή κατά την ίδρυση της μονής βρέθηκε ένα άγαλμα της Ήρας, η οποία στα λατινικά ονομάζεται Juno Lucina (Lucia), είναι πιθανό να έλαβε την επωνυμία αυτή: «Λουκού». Ακόμη ότι ονομάστηκε έτσι από κάποιον έμπορο Λουκά, ο οποίος έκτισε τη μονή και κατόπιν μόνασε εκεί. Από το ανδρωνυμικό παρέμεινε η «Λουκού». Άλλοι πάλι αναζητούν από τον «Λύκειο» (Lux=φως) την προέλευση του ονόματος. Μια νεότερη άποψη διατυπώθηκε στην εφημερίδα «Νέα Γορτυνία», 21.1.1973, από τον Γ. Κωνσταντόπουλο. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, στην πατρίδα του Γλατσινιά Γορτυνίας υπάρχει το ίδιο τοπωνύμιο και είναι δυνατό η ονομασία να έχει προέλθει από τα «λούκια», δηλαδή τα διοχετευτικά αυλάκια, που είναι χρήσιμα κυρίως στα περιβόλια. Πραγματικά υπάρχουν τέτοια λούκια έξω από το χώρο της μονής. Μία άλλη υπόθεση, η οποία φαίνεται αρκετά ισχυρή, καθώς υποστηρίζεται από μια παράδοση γύρω από την ονομασία του μοναστηριού, είναι καταγεγραμμένη σε κώδικα από τον ηγούμενο Ιωσήφ Κοράλλη. Σύμφωνα με την υπόθεση αυτή το τοπωνύμιο μπορεί να έχει λατινική καταγωγή από το «Lucus Feroniae»: το δάσος, όπου ήταν μέσα η έπαυλη του Ηρώδη. Δάσος γεμάτο θηράματα, πηγές, πλατάνια. («Lucus» στα λατινικά σημαίνει ιερό δάσος, άλσος, δρυμών). Πάντως η μονή

επονομάζεται «της Λουκούς» τουλάχιστον από τις αρχές του 17ου αιώνα.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ – ΦΑΣΕΙΣ / ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ

Ο ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, πιθανώς θεμελιωμένος πάνω σε παλαιοχριστιανική εκκλησία του 5ου αιώνα, είναι άγνωστο πότε ακριβώς κτίστηκε. Παλαιότερα, σύμφωνα και με την παράδοση, θεωρούσαν ότι ο ναός ήταν βυζαντινός, αλλά σήμερα, λόγω των μορφολογικών του στοιχείων, ο ναός τοποθετείται στα πρώιμα μεταβυζαντινά χρόνια. Δεν αποκλείεται, ωστόσο, στη θέση αυτή να προϋπήρχε μονή.

Σε όλη τη μακραίωνη ζωή της γνώρισε μέρες δόξας και λαμπρότητας, η οποία οφείλεται στους ικανούς και δραστήριους ηγουμένους της. Παράλληλα όμως ταλαιπωρήθηκε από πολλές καταστροφές, πυρκαγιές και διαλύσεις. Ιδιαίτερη αίγλη της έδωσε το εξαιρετικό προνόμιο του «Σταυροπηγίου», που διατηρούσε πάντοτε.

Ιστορικές μνείες της μονής έχουμε από τον 17ο αιώνα, που βεβαιώνουν την ύπαρξη της σταυροπηγιακής της ιδιότητας, ενισχύοντας έτσι την υπόθεση για την λειτουργία της κατά τους βυζαντινούς χρόνους.

Μετά την Άλωση και την κατάληψη του Μοριά από τους Τούρκους, ερημώθηκε, μέχρι την στιγμή που κάποιοι έμποροι γουναράδες από την περιοχή, εγκαταστημένοι στην Κωνσταντινούπολη, έκαναν ενέργειες για την ανασυγκρότησή της και με σιγίλλιο του Πατριάρχη Διονυσίου Β΄(1546 – 1555) βοήθησαν να επανακτήσει την σταυροπηγιακή της αξία.

Το έτος 1649 καταγράφεται στον κώδικα της μονής σαν έτος αγιογράφησης του ναού. Και είναι πολύ πιθανό, σύμφωνα με τους μελετητές της, να έγινε η ιστόρησή της στις αρχές του 17ου αιώνα. Από σημείωμα στη βιβλιοθήκη της Λουκούς έχουμε την πληροφορία ότι στα μέσα του 17ου αιώνα η ανθηρή και ακμάζουσα κωμόπολη του Άη Γιάννη, πυρπολήθηκε από τους οθωμανούς και ότι την ίδια τύχη είχε και η Μονή. Οι Τούρκοι έκαψαν όλα τα πολύτιμα σκεύη του ναού και έσφαξαν όσους μοναχούς βρήκαν στο Μοναστήρι.

Το 1730 λαμβάνει χώρα ένα αξιοσημείωτο γεγονός. Τη μονή επισκέπτεται ο περιβόητος, όσο και παρανοϊκός αββάς Fourmont, που η γνωστή καταστροφική δράση του στη Σπάρτη, τον χαρακτηρίζει εγκληματία της ιστορικής μνήμης. Ο Fourmont αντιγράφει τις επιγραφές και διατάζει τους εργάτες να σπάνε μετά την αντιγραφή όλες τις πλάκες, τα μάρμαρα και τους λίθους που είχαν αρχαίες ελληνικές επιγραφές, ούτως ώστε να έχει μόνο αυτός το προνόμιο αντιγραφής τους. Έτσι, κατέστρεψε, έσπασε και συνέτριψε εκατοντάδες πολύτιμες μαρτυρίες,

επιγραφές, αγάλματα, καθώς και έργα λόγου και τέχνης.

Η σημαντική παρουσία και προσφορά της μονής στην περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας, συνεχίστηκε και στη διάρκεια του Αγώνος του 1821 για την εθνική ανεξαρτησία. Μυημένος στη Φιλική Εταιρεία ήταν ο ηγούμενός της Νεόφυτος, ενώ οι μοναχοί συμμετείχαν στον Αγώνα, μεταφέροντας τρόφιμα και πολεμοφόδια στο στρατόπεδο Βερβαίνων με κίνδυνο της ζωής τους. Έτσι εξηγείται και η οργή του Ιμπραήμ που διέταξε την πυρπόληση της μονής την παραμονή της εορτής της (5 Αυγούστου 1826). Το μεγαλύτερο τμήμα της αποτεφρώθηκε και μαζί καταστράφηκαν τα χρυσόβουλλα, βαρύτιμα κειμήλια και έγγραφα αξίας. Όμως, το καθολικό σώθηκε με θαυματουργή επέμβαση του αγίου Ευσταθίου που εικονιζόταν σε τοιχογραφία του καθολικού και από το πρόσωπό του «έτρεξε αχνιστό αίμα» όταν Τούρκος στρατιώτης το κτύπησε με το όπλο του.

Η προσφορά της μονής επεκτάθηκε στη ανέγερση της Σχολής του Γένους στον Άγιο Ιωάννη, ενώ η φιλανθρωπία ήταν στην ημερήσια διάταξη της ζωής της μονής. Άλλωστε, για τον λόγο αυτό χαρακτηρίζεται ως μονή της φιλανθρωπίας και της φιλοξενίας.

Σημαντικό στοιχείο για την ιστορία της μονής αποτελεί έκθεση προς το Β. Επαρχείον Κυνουρίας, γραμμένη στις 11 Ιουλίου 1833, που αναφέρεται στην κατάσταση της μονής και δίνει μία λεπτομερή περιγραφή της αρχιτεκτονικής μορφής και των κτιρίων της, του ναού και των κειμηλίων, καθώς και των επισκευών που δέχτηκε μετά το Εικοσιένα. Επίσης, αναφέρει ότι η μονή γλίτωσε από την πυρπόληση του Ιμπραήμ, επειδή οι μοναχοί της είχαν από πριν αφαιρέσει κάθε εύφλεκτη ύλη και ότι το μοναστήρι είναι αρχαίο σταυροπήγιο με άγνωστη τη θεμελίωσή του. Την έκθεση την γράφει ο ηγούμενος Κωνστάντιος Κοράλλης, που πληροφορεί ότι επισκεύασε το Μοναστήρι και απαριθμεί ότι αυτό διαθέτει: 19 κελλιά, 6 θόλους, σταύλο, ελαιοτριβείο, καλύβα με φούρνο και ίδια καλύβα για την αποθήκευση των ελιών. Επίσης αναφέρει ότι το μοναστήρι περιλαμβάνει τρεις διώροφους πύργους, ένα νεόκτιστο σπίτι, το μαγειρείο και έναν άλλο οικίσκο, καθώς και πλήθος άλλων βοηθητικών χώρων, που δημιουργούν την εντύπωση ενός ισχυρού φρουριακού μοναστηριακού συγκροτήματος.

Το 1834 έως το 1837 γίνεται προσπάθεια επανασύστασης της μονής και από μέρους των κατοίκων του χωριού Βέρβαινα και από μέρους του ηγούμενου Κωνστάντιου και των μοναχών, οι οποίοι με αίτηση προς την Ιερά Σύνοδο, τονίζουν τα όσα πρόσφερε η μονή κατά την Επανάσταση. Στις 25 Αυγούστου 1837 με Βασιλικό Διάταγμα γίνεται η ανασύσταση της Λουκούς. Στο διάστημα όμως της τριετίας τα κτἰρια της Μονής είχαν ερημωθεί και τα κτήματά της καταπατηθεί.

Η μονή σε κατάσταση της Ιεράς Συνόδου του 1858 προς το Υπουργείο παρουσιάζεται «ωργανισμένη». Σε έγγραφα μάλιστα των Γ.Α.Κ. (Νομός Αρκαδίας, Επαρχία Κυνουρίας, Μεταμόρφωση Σωτήρος Λουκούς, Μονή εν ενεργεία, Δήμος Θυρέας) η μονή Λουκούς αναφέρεται σε όλες τις καταστάσεις των διατηρουμένων μοναστηριών της Κυνουρίας, των πινάκων προσωπικού και των μοναστηριακών εισοδημάτων. Τα εισοδήματά της είναι τα μεγαλύτερα από όλων των μοναστηριών.

Η μονή επί αιώνες υπήρξε ανδρώα, αλλά το 1946 ο τότε μητροπολίτης Μαντινείας και Κυνουρίας Γερμανός τη μετέτρεψε σε γυναικεία λόγω έλλειψης μοναχών. Έτσι, το 1947 η μονή της Λουκούς μετατρέπεται σε γυναικεία και με αυτήν την μορφή λειτουργεί μέχρι και σήμερα, διατηρώντας τη σταυροπηγιακή της ιδιότητα, καθώς και μεγάλη περιουσία. Στο μοναστήρι εγκαταστάθηκε η νέα αδελφότητα μοναζουσών, με επικεφαλής την Γερόντισσα Χριστονύμφη Κάρτσωνα († 1997). Η αδελφότητα παρέλαβε μία ερειπωμένη μονή, ενώ και η εν γένει κατάσταση της περιοχής ήταν αξιοθρήνητη, λόγω του εμφυλίου. Ωστόσο, η αδελφότητα κατάφερε σε σύντομο χρονικό διάστημα να επιτελέσει σημαντικό έργο: επισκευάστηκαν τα παλαιά και κτίστηκαν νέα οικοδομήματα. Περιφρουρήθηκε η ακίνητη περιουσία της. Ευτρεπίστηκαν τα μετόχια της μονής: ο ναός της Αναλήψεως και ο ναός του Αγίου Δημητρίου, ενώ προστέθηκε ως μετόχι και η μονή του Αγίου Νικολάου Καρυάς (το 1967), η οποία από το 1994 λειτουργεί πλέον ως ανδρώα. Κατασκευάστηκαν δύο κατανυκτικά παρεκκλήσια: των Αγίων Πάντων (το 1957) και της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (το 1962), διαφυλάχτηκαν τα κειμήλια και συγκροτήθηκε η Βιβλιοθήκη, που διαθέτει 300 παλαιούς τόμους, χειρόγραφα, σιγίλλια, κώδικες.

Η ΜΟΝΗ ΣΗΜΕΡΑ

Η Ηγουμένη Νεκταρία με την αδελφότητα φροντίζουν για τη λειτουργία της Μονής και την υποδειγματική της τάξη. Οι μοναχές ασχολούνται εκτός των καθηκόντων τους –όχι συστηματικά πλέον- με την ταπητουργία, με το εργόχειρο και τις αγροτικές εργασίες. Παλαιότερα μάλιστα λειτουργούσε έκθεση ειδών ευλαβείας και χειροτεχνίας.